Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

13.05.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

30.06.2020

Ali Ertuğrul KÜPELİ¹

Merve KÖKEN²

Mehmet AKSOY³

JOSEPH BEUYS SANATINDA SPIRİTÜEL MATERYALLER

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, Joseph Beuys'un eserlerinde kullanılan spiritüel materyaller bakımından ele alarak incelemek ve metafiziksel bağlamında önemini göstermektir. Bu bağlamda betimsel analiz yöntemi ile sanatçıya ait örnek eserler incelenerek yorumlanmış ve ilgili alanda literatür taraması yapılmıştır. Beuys'un sanatsal çalışmalarına geçmeden önce kısaca hayat hikayesine değinilmiştir. Daha sonrasında araştırmanın temel amacı doğrultusunda sanatçıya ait örnek çalışmalar incelenmiş ve bu bağlamda yorumlar elde edilmiştir. Joseph Beuys sanatında spiritüel etkilerin ve yansımaların Kırım'da geçirmiş olduğu bir kaza sonucu tetiklendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bir süre savaş esiri olarak kaldığı dönemde Orta Asya kabilelerinden şaman kültürü hakkında bilgiler edinmiş ve sanatında yeni bir ifade biçimi oluşturmuştur. Özellikle fluxus sanat hareketine yönelik düzenlemiş olduğu eserlerinde seçmiş olduğu nesneler doğaüstü olaylara göndermeler içermekte ve sanatçıda burada adeta modern bir şaman ayini gerçekleştirmektedir. Sonuç olarak, Joseph Beuys'un doğal malzemelerin özelliklerini ortaya çıkaran spiritüel temelli pek çok eser üretmiştir. Sanatçının eserlerinde kullandığı kavramlar ve semboller izleyici açısından düşünüldüğünde eserin pek çok farklı yorumunun üretilmesini mümkün kıldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Joseph Beuys, Spiritüel, Fluxus, Kavramsal Sanat

SPIRITUAL MATERIALS IN JOSEPH BEUYS ART

ABSTRACT

The main purpose of this research is to examine and analyze the importance of the spiritual materials used in the works of Joseph Beuys and show its importance in the metaphysical context. In this context, with the descriptive analysis method, the sample works of the artist

¹ Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, aliertugrulkupeli@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3485-8489

² Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim-Ana Sanat Dalı, merve.sener.koken@gmail.com

³ Öğr. Gör. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, aksoyart@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7977-2649

were examined and interpreted, and a literature review was carried out in the relevant field. Before moving on to artistic works of Beuys, his life story was briefly mentioned. Later, in the edirection of the main purpose of the research, sample works of the artist were examined and comments were obtained in this context. It is understood that the spiritual effects and reflections in the art of Joseph Beuys were triggered by an accident in Crimea. He also learned about the shaman culture from the Central Asian tribes during his period of being a prisoner of war and created a new form of expression in his art. Especially the objects he chose in his works, which are directed towards the fluxus art movement, include references to supernatural events and performs a virtually modern shaman ritual here. As a result, Joseph Beuys has produced many spiritually based works that reveal the properties of natural materials. When the concepts and symbols used by the artist in his works are considered in terms of the audience, it showst hat it enables the production of many different interpretations of thework.

Keywords: Joseph Beuys, Spiritual, Fluxus, Conceptual Art

GİRİŞ

Yirminci yüzyıl her konuda olduğu gibi sanat alanında da birçok değişimi beraberinde getirmiş ve sanata yeni bir soluk kazandırmıştır. Bunun en belirgin örneklerinden biri olan kavramsal sanat, geleneksel sanat kalıplarını ortadan kaldırmış “nesne” sorununu yeniden irdeleyerek yeni bir pencereden bakmıştır ve farklı ifade biçimlerini *Kavramsalılık* olarak alt başlığında toplamıştır. Kavramsal sanat yeni nesne arayışlarında sanatçının bedenine de bu doğrultuda yeni bir perspektiften bakma olanağı tanımıştır. Sanatçının bedenini kullanarak gerçekleştirdiği performans ya da "happening" (oluşum) türünde gösteriler; resim ve heykel gibi geleneksel türlerin ötesinde uzanan enstalasyon ya da "environment" (çevre) türünde düzenlemeler; galerinin ve müzenin hem fiziksel, hem ideolojik sınırlarını aşmak adına açık alanlarda ve doğada gerçekleştirilen arazi, toprak, çevre sanatı türünde projeler ve benzeri sanatsal ifadeler, izleyiciyi estetikten önce zihinsel bir algılama sürecine çağırması bakımından, “kavramsalılığın” sınırları içinde değerlendirilebilir (Antmen, 2008:193). Kavramsalılığın izini süren Joseph Beuys sanatını; performans ve enstalâsyonlarında kullandığı organik materyalleri anlamlandırabilmek için sanatçının yaşamından ve zihinsel süreçlerinden bahsetmek gerekir.

1921’de dünyaya gelen Beuys, Hollanda sınırına yakın küçük bir kasaba olan Cleves’te büyümüştür. On dokuz yaşındayken Hitler’in hava kuvvetlerine katılmıştır. Sanatla uğraşmaya AchillesMoortgart’ın atölyesine yaptığı ziyaretlerle başlamıştır. II. dünya savaşının yaratmış olduğu kaos nedeniyle Beuys’un yaşadığı içsel sarsıntı sanatının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 1943’e gelindiğinde Alman savaş

uçacağının gönüllü pilotu olan Beuys'un uçağı Kırım'da Ruslar tarafından düşürülür. Tatarlar, karda donmak üzere olan Beuys'un vücut ısını arttırmak için bedenine hayvan yağı ve bal karışımı sürmüş ve kat kat keçeye sararak onu ölümden kurtarmışlardır. Bu öykü, sanatçının ikonografisi için bir anahtar niteliğindedir ve Beuys'un tüm çalışmalarının uyandırdığı gizemli inanç sıçramasına katkıda bulunmuştur (Fineberg, 2014:218). İleriki çalışmalarında onu hayata döndüren “iç yağı, keçe ve balı” sanatının temel üç ana maddesi olarak kullanmıştır.

1947'de Düsseldorf Sanat Akademisi'nde eğitim alan sanatçı, 1961'de Akademi'de heykel dalında profesör olmuştur...Rudolf Steiner'in öğretilerinden esinlenen Beuys, doğa ve ruhun yeniden birleşmesinin ve nesnelerin ifadeci figüratifliği aracılığıyla yaşamın karmaşıklığını görselleştirerek sıra dışı malzeme ve teknikler kullanmıştır.

Beuys fikir olarak 1960'lardan sonra sanatta devrimsel bir nitelik oluşturan, sanat, müzik ve edebiyatı bir araya getiren çalışmalarıyla dikkat çeken fluxus akımına yakınlık göstermiştir. Fluxus, yalnızca profesyonellerin yorumlayabildiği geleneksel sanatın aksine, süreç içerisinde tamamen rastlantısal, kurgusuz ve sürekli değişim içinde olarak yaşayan bir sanatın varlığını irdelemiştir. Bu konuda Beuys şöyle demektedir; “*Heykellerimin doğası kesin ve bitmiş değildir. Birçoğunda işlemler sürmektedir; kimyasal reaksiyonlar, mayalanmalar, renk değişiklikleri, çürüme, koruma. Her şey bir değişim durumundadır.*” Eserin kalıcılığı değil, zihinde bıraktığı etki daha önemlidir. Sanatçı bu bağlamda "Süreç Sanatı"nın da öncüleri arasında gösterilmiştir (Antmen, 2008:207). Toplumsal kaygılar estetik değerlerden önde tutulmuştur. Beuys, sanatçının fikirlerini hemen ifade etmesini ya da anlık sanatsal eylemlerini “happening” kavramının içinde değerlendirmiştir (Hollingsworth, 2009: 474). Daha sonra düzenli olarak Fluxus olaylarına katılan Beuys, 1963 yılında “Toprak Piyano” isimli eylemini gerçekleştirmiştir. Daha sonra “Marcel Duchamp'ın Sessizliğine Paha Bıçılmaz”, “Ölü Bir Tavşana Resimleri Nasıl Açıklaırsınız”, “Amerika'yı Seviyorum Amerika da Beni” gibi performansları, geleneksel sanatın kısıtlayıcı alanlarını gözler önüne serdiği gibi yeni bir sanatçı kuşağının öngördüğü yeni sanat anlayışının bireye, topluma ve doğaya yönelik duyarlılıklarını ifade eder (Antmen, 2008: 207). Erden'in belirttiğine göre: Marcel Duchamp'tan sonra geleneksel sanat kalıplarını kıran, son yüzyılın en provokatif isimlerinden birisi olarak görülür (Aktaran: Uz, 2018: 49).

Joseph Beuys Sanatında Spiritüel Materyaller

Joseph Beuys'un spiritüel yönünü biçimlendiren hayat öyküsü, onun ikinci kez doğuşu ve yaşama tutunma mücadelesidir. Hikâyesinin başrolünü aldığı Kırım'daki uçak kazası ardından Tatarlar tarafından iyileştirilmek için bedeninin keçe-yag ile sarılması ile başlamaktadır. Ölümün eşiğinden dönen Beuys'un yeniden doğuşu sanatının en belirleyici yönünü oluşturmuştur. Organik materyaller sanatçının performanslarının başrolünde yer almıştır. Beuys'un sanatında şamanvari bir yöntem izlemesinde, Kırım'da iyileştikten sonra bir süre savaş esiri olarak kaldığı dönemde Orta Asya kabilelerinden şaman kültürü ile tanışmasının büyük payı vardır. *“Sanatçının kurtulması mistik, sembolik ve metafizik bir olay olarak Beuys tarafından sürece yayıldı ve o bir şaman olarak yaşamaya karar verdi. Yeniden hayat bulma deneyimi yaptığı her işte şamanik, sağlığa yararlı ve vahşi bir ritüel olarak aurasını şekillendirmiştir”* (“Sanal 1”, Liza Gasyuk).

Beuys, sanatının temelinde gerçeklik maddi değil ruhsaldır. İnsan zihnini içine alan, algıladığımız dünyanın ardında spiritüel bir gerçeklik olduğunu kabul eder. Bu bağlamda Beuys'un dünya tasarımı ile şamanizm dünya tasarımının birbirine çok yakın olduğu söylenebilir. Beuys'un şamanist ruhu taşıyan eylemlerinde, ruhsallığa açılmanın bir anahtarı olarak gördüğü hayvanlara yer verir. Tıpkı şamanların ritüellerinde hayvanı (ruhsal yapısını) kendisine ait bir koruyucu ruh olarak veya bir tür kopyası olarak tanımlaması gibi (Merdaner, 2016: 83-84). Beuys'un 1965'de gerçekleştirdiği Ölü Bir Tavşana Resimler Nasıl Açıklanır'' eyleminde, sanatçının şamanist yaklaşımının ipuçlarını görebiliriz.

Görsel1: J.Beufs, *Ölü Bir Tavşana Yapıtlar Nasıl Anlatılır*, 1965 www.feymag.com

Joseph Beuys, *Ölü tavşana resimleri açıklamak* adlı performansında bir Şaman misyonunu üstlenerek yüzünü bal ve altınla kaplamıştır. Gösterisinde bir resim sergisini kucağında ölü bir tavşanla üç saat boyunca dolaşarak tavşana resimler hakkında bilgi veriyormuş gibi dudaklarını yavaşça oynattığı bu performansında ölü bir tavşana sanat anlatmanın, uygarlaşmış insanlığa dert anlatmaktan daha kolay olduğunu ima etmiştir (Antmen, 2008:202). Beuys için, hayvanlar büyük bir öneme sahiptir. Çünkü hayvanlar bu dünya ve öte dünya arasındaki ilişkiyi sembolize etmektedir. Sanatçının buhappening’de doğadan edinmiş olduğu ölü tavşan, bal ve altın gibi nesneler aracılığı ile doğaüstü bir eylem organize etmektedir. Burada ölü tavşan doğanın döngüsel bir zaman içinde sürekli yenilendiğini çağrıştırmakta, iletişim amaçlı ise doğada bulunan en saf iletken altın kullanılmakta, ayrıca balın özünde bulunan nektarlar vasıtasıyla gerçek yaşam ile diğer yaşamlar arasında bir köprü kurulmaktadır.

Bu eser toplumsal aydınlanmayı merkezine alarak resmin sınırlarını ihlal ederek bir nevi eleştirmektedir. Ama aynı zamanda sanatta betimlemenin ve açıklamaların yeterli olmadığı savından hareket ederek ve tinsel olan ve mantıklı olmayan olarak görülen ruhun dünyasıyla iletişime geçmektedir (Fineberg, 2014: 222). Bal ile kaplanmış baş ile alegorik anlam arasında kurulan bağ, düşünme organı beyni

barındıran kafanın ölü gibi donuk kalıp, balınsa fikrin, düşüncenin de canlı olabileceğinin anlatılmasıyla tıkanmıştır. Beuys'un yüklediği bu anlam yerine başka şeyler gören izleyici, Beuys'un, dile getirilenin hiçbir zaman görünenle aynı olmadığına değinmesi bakımından önemlidir. Bu durumda Beuys, izleyiciye yeni bir görme modeli önermiştir denilebilir (Kıyar, 2010: 84). Bununla birlikte sanatçı, topluma sanatın bilgi yanı kadar içsel, ruhani yönden de önem taşıdığını vurgulamıştır.

Beuys'un eylemleri bir nevi şaman ayini gibidir. Geleneksel ama geleceğe dönüktür. İşte 1974'de, "Amerika'yı Seviyorum, Amerika da Beni" adlı ironik ve alay dolu başlıklı iş de bu türdendir (Kıyar, 2010: 80). Beuys'un Amerika'nın politik anlayışına ve kurduğu düzene karşı hoşnutsuzluğu, kendini tamamen izole etme isteği bu performans ile sergilenmiştir. Beuys'un galeride demir bir kafes içerisinde vahşi bir kurt ile üç gün boyunca birlikte yaşayabildiğini vurgulayan performansta ana malzeme sanatçının kendisidir. Amerika'ya geldiğinde gözlerini kapatıp keçeye sarılı bir şekilde ambulansın acil siren sesleri ile galeriye getirilir. Galeride demir kafesle ayrılan bölüme vahşi bir kurt ile birlikte girerler. Başta vahşice davranan kurt ile nihayet anlaşabilmiş ve üç gün boyunca sakin bir şekilde birlikte kalmışlardır. Kurt sanatçının keçesinin içinde, sanatçı da kurdun yatağı olan saman ve otlar üzerinde uyumuştur.

Görsel 2: J.Beuy's, *Ben Amerika'yı seviyorum Amerika da Beni*, 1974

www.e-skop.com

Beuys baston, el feneri ve kendisini saracak büyüklükteki keçenin yanında, birkaç iç yağı parçasını, eldivenlerini ve nota sesi veren metal üçgenini de getirir. Bunların simgesel anlamları vardır. Onu hayata döndüren keçe; sıcaklık ve barınak, iç yağı ise

yakılmış enerji ve merhem demektir. Keçe burada kurdun alışmasını sağlamıştır. Kurt, Amerikan yerlilerini yani Amerika'nın gerçek sahiplerini temsil etmektedir. Amerikalı sığır yetiştiricilerinin çiftlik hayvanları için bir tehdit olarak gördükleri kır kurtlarına yönelik tavırlarını eleştirdiği bu performansında Beuys, Amerikan yerlilerinin kutsal saydıkları bu hayvanlar için kendi hayatlarını nasıl tehlikeye attıklarını sembolize etmiştir (Oğuz, 2015: 74).

Sanatçı; tıpkı Tatar kültüründe olduğu gibi, kurdun insanın anlayamayacağı kadar güçlü bir sezgisi, ruhu olduğuna inanmaktadır. Özetle o toprakların asıl sahibi olan bu kurt, barışın ne olduğunu beyaz adama bizzat göstermiş olur. Beuys'un "Amerika'yı Seviyorum, Amerika'da Beni" sözünün nedeni budur. Üç gün süren eylemin ardından, sanatçı yine keçeye sarılır, sedyeye yatırılır ve aynı ambulansla havaalanına götürülür; ülkeden çıkana kadar gözleri kapalı eylemini sürdürür. Bu süreç fotoğraflanıp, film kaydına alınarak belgelenmiştir (Yılmaz, 2012).

Beuys'un sanatsal eylemlerinde, geleneksel sanatın estetik değerler çerçevesinde oluşturmuş olduğu ürünün aksine, kavramsal olarak gerçekleştirdiği sanatsal yaratımı estetik çelişkilerden arındırılmış düşünce ve süreç ön plandadır. Dolayısıyla eylemlerinde geleneksel sanatın *izleyici-yapıt-sanatçı* ilişkisi değil, *gösteri-izleyici ve süreç* vardır. Sanatçı, eylemin en önemli nesnesidir.

Beuys'a göre insanın, düşüncesi ve eylemi ile yaşamı yeniden biçimlendirebilecek bir işlevi olmalıdır. Düşünceyi ve konuşmayı birer "form" olarak düşünen, yaşadığımız dünyayı nasıl şekillendirdiğimizin bir tür 'heykel' gibi algılanabileceğini iddia eden Beuys, "sosyal heykel" kavramını ortaya atarak, "*Bu bağlamda heykel, sosyal bir yapı olarak bir tür evrimsel süreçtir ve herkes de sanatçıdır*" demiştir (Antmen, 2008: 207). Ayrıca Beuys, herkesin kavramsal sanat icra edebileceğini dile getirmiş ve durumu şu şekilde açıklamıştır:

Açık havada politik konuşmalar ve tartışmalar; doğada, insanın yarattığı kent ortamında, halkta yapılan gösteriler, değişiklikleri fotoğraflarla, teyplerle, alınan örneklerle, notalarla kaydetmek ve bu listeye katabileceğimiz daha pek çok hareket ya da eylem çeşitleri olabilir. Bu da hepimizin birer kavram sanatçısı olabileceğini gösterir (Lynton, 1991: 340-341).

Beuys, heykelden hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Yalnız sessiz ve basit yapılarla uğraşmamıştır. Beuys'un sanatı dünyanın değişen enerjisiyle ilgili olmuştur. Bu yüzden heykellerinde yağ, ağaç, keçe ve taş gibi organik materyaller kullanmıştır. Onların

içindeki huzurdan çok enerjiyi kucaklamak istemiş, “Yağlı Sandalye” işi de bu söylenenleri kanıtlar nitelikte olmuştur (Gaysuk,2017). Eserlerinin neredeyse kişisel mührü sayılan hayvan yağı ve keçe, Joseph Beuys için üzerine anlamlar yükleyebildiği sanat malzemelerine dönüşmüştür. Bu malzemelerden keçe; sıcaklığı, ısınmayı simgelerken, hayvan yağı iyileşmeyi ve beslenmeyi simgelemiştir (Danto, 2014: 217).

Bu çalışmada sandalyenin üstüne yağ yerleştirir. Zamanla yağda oluşan doğal değişimlerden çok kendi yansıması içinde bu iş insan yaşamını anlatır. İnsanlar da pasif kalmaz tıpkı bu heykel gibi zamanla birlikte akmaya başlarlar. Organik bileşenler Beuys’un aurasında göçebe kültürlerin akla uygun olmayan parçalarından oluşur. O, modern toplumun rasyonel ve metaryelistik estetiğine karşın doğal ve ilkel malzemelerin estetiğini keşfetmiştir. O, sanat çevresinin kutuplaşmış ve ticari yaratımları ile göçebe kültür arasındaki karşıtlığı vurgulamıştır. Beuys, sadece kendi doğrumuza ve doğamıza döndüğümüzde yalnızca sanatın irrasyonel ilkelerini kucakladığımızda zarar gören dünyayı iyileştirebileceğimizi düşünmüştür (Gaysuk, 2017).

Görsel3: J. Beuys, *Yağlı Sandalye*, 1964 www.feymag.com

Sanayileşmenin hızlanmasının etkisiyle doğa ve ekosistemdeki giderek artan bozulma endişe yaratırken, bu bozulmaya neden olana yönelik eyleme geçme gerekliliğinin her geçen gün artması, 1960’larda başlayan sanat ve doğa algısındaki değişimle birlikte sanatçının eleştiren, sorgulayan, çözüm üreten projeler, sanatsal pratikler ortaya koymasına neden olmuştur (Saygı, 2016: 7). Bu bağlamda, Joseph

Beuys, hem insan yaşamıyla doğa arasındaki bağlantıyı hem de radikal sosyal değişimleri betimlemede sanatın kapasitesini dile getirmek için gösteri sanatını kullanan ilk sanatçılardan biri olmuştur (Oğuz, 2015: 73).

Sanatı bireyin, toplumun ve aynı zamanda da doğanın iyileşmesi için araç olarak gören Beuys, ekolojik sorunlara dikkat çekmek ve duyarlılığı arttırmak için 1982 yılında 7. Documenta için hızlı sanayileşme nedeniyle ekolojik yapısı tahrip olan Almanya'nın Kassel şehrini yeniden ağaçlandırmayı amaçlayan bir performans sergilemiştir. Sanatçı, bu projeyi 7.000 adet bazalt taşıyla gerçekleştirmiş ve her taşın yanına meşe ağacı dikilmesini istemiştir. Beuys'un bu projesi, "Sosyal Heykel" kavramını en kapsamlı anlatan performanstır. Ağaç; büyüyen, gelişen ve değişim halinde olan, zamana temellendirilmiş bir heykeldir. Projede Kassel halkının şehirde ağaç dikerek heykelin oluşumuna katılması amaçlanmıştır (Dokuzlar Kınam, 2018: 41).

Görsel4: Joseph Beuys, 7000 Meşe, Kassel, 1982. www.gunleme.dersbelgeligi.com

7.000, hem o yıl yedincisi gerçekleştirilen etkinliğe, hem de genişletilmiş sanat kavramına bir göndermeydi. Bazalt taşı durağanlık, sağlamlık ve katılığı; çok yavaş büyüyen meşe ağacı ise zamanla serpilip gelişen doğal ve toplumsal varlığı simgeliyordu. Yıllar geçtikçe, kimse fark etmeden taş ve ağaç arasındaki oransal ilişki değişecekti. İlk fidanı bizzat elleriyle dikti sanatçı. Sonra kentin her yanında- evlerin önlerinde, cadde ve sokaklarda, ıssız yol kenarlarında, parklarda- insanlar büyük bir istekle çalışmaya başladılar, kenti değiştirdiler, ona yeniden hayat verdiler. Gerek toplumsal katılım gerek zaman ve mekâna

yaygınlığı açısından, Beuys'un en kapsamlı tasarısıydı bu. Tasarı, sanatçının ölümünden bir yıl sonra, oğlunun 1987'de diktiği son fidanla gerçekleşti (Yılmaz, 2013: 351).

Gösterilerine izleyicisinin de katılımına olanak veren sanatçı, gerçekleştirdiği eylemlerde ve sanatsal gösterilerinde genel olarak politik görüşlerine yer vermiştir. 1960'lardan 80'lerin sonuna kadar devam eden soğuk savaş ve dünya genelinde etkisini gösteren kutuplaşma sürecini farklı bir tavırda irdeleyen Beuys'un çalışmaları arasında, bilgilenme ve iletişim süreçlerine ilişkin eserler de bulunmaktadır. Beuys'un üretmiş olduğu eserlerin üretildiği tarihlerde iletişim araçlarının bugünkü kadar güçlü ve hızlı olmamasıyla, anlamlandırma biçimlerinin ve imgelendirdiği kavramların önemi daha iyi anlaşılacaktır. Beuys'un kutuplaşma ve yalıtılmışlığın üstesinden gelmek üzere sunduğu çözüm, insanın düşünsel gelişimine ve tinsel yönüne getirdiği iyimser boyut olmuştur. Sanatın onarıcı ve iyileştirici özelliğini, bu sorunların çözümü için kullanılması gerektiği fikrini savunmuştur. Sanatçının hem eylemci hem kuramcı hem oyuncu hem de şaman olduğunu ortaya koyan Beuys, bu altyapı üzerine kurduğu sanatıyla, günümüze değin süren bütüncül bir sanatçı özelliğini de ortaya koymuştur (Şahiner, 2008: 61-62).

SONUÇ

Yirminci yüzyıl kavramsalcılığının nesne biçimini yok etme istemi, düşünceyi nesne önüne geçirmiştir. Bu bağlamda Beuys'un sanatında estetik çelişkilerden arındırılmış düşünce ve süreç ön plandadır.

Beuys sanatında düşünce birer "form" olarak algılanmış, yaşadığımız dünyayı nasıl şekillendirdiğimizin bir tür "heykel" gibi düşünülmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, "sosyal heykel" kavramını ortaya atarak, sanatın yaratıcı ve katılımcı bir rol oynayarak toplumu şekillendirebileceğini savunmuştur. Performans dilini sıkça ifade biçimi olarak kullanan Joseph Beuys'un, sanatının spiritüel yönünü biçimlendiren hayat öyküsü, Kırım'daki uçak kazası ardından Tatarlar tarafından iyileştirilmek için bedeninin keçe- yağ ile sarılması ile başlamaktadır. Kırım'da iyileştikten sonra bir süre savaş esiri olarak kaldığı dönemde Orta Asya kabilelerinden şaman kültürü ile tanışması sanatında yeni bir ifade biçimi yaratmıştır. Bu bağlamda, sanatçının aktarılan performanslarında da görüldüğü üzere, kullandığı keçe, iç yağı, bal gibi organik materyalleri spiritüel olarak algılamasında şaman kültürünün önemli rolü

olmuştur. Beuys'un hakiki spiritüalizmden yana taraf olarak materyalizmi reddi, tıpkı ağır sembolizmi gibi, köklerini Alman sanatının romantik geleneğinden alır bunların her ikisini de en yetenekli iki öğrencisine, Anselm Kiefer ve Jörg Immendorff'a aktarmıştır (Fineberg, 2014: 219).

Joseph Beuys'un yapıtlarının genelinde kavramsal sanatın yansımaları ve etkileri mevcuttur. Sanatçı bunun yanında happening, fluxus, performans sanatı ve enstalasyon gibi pek çok sanat hareketinde başat eserler ortaya kayabilmiş ve yine kendine özgü üslubu doğrultusunda doğal malzemelerin özelliklerini ortaya çıkaran spiritüel temelli pek çok eser üretmiştir. Sanatçının eserlerinde spiritel etkiler genellikle örtüktür ve izleyicinin eserle kurduğu ilk izlenim sırasında kavramlar ve semboller çözümlenememektedir. Bu bakımdan sanatçının her bir işi, izleyici tarafından pek çok farklı yorum üretilmesini mümkün kıldığını göstermektedir.

Kaynakça

- ANTMEN, Ahu (2008). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. SEL Yayıncılık
- DANTO, A. C. (2014). *Sanat nedir*. Sel Yayıncılık.
- DEDE, Bayram (2018). *Geleneksel Sanatın Tasfiyesi ve Kavramsal Tepki*. Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 25
- DOKUZLAR KINAM, Bilge (2018). “Çevresel Bir Yaklaşım Doğrultusunda Sanat ve Tasarım Çalışmaları” *Medeniyet Sanat- M Ü Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, s. 33-52, E-ISSN: 2587-1684
- FINEBERG, Jonathan (2014). *1940'tan Günümüze Sanat*. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları
- GAYSUK, Liza (2017). *Toplumsallık ve Ruhsallık Arasında Joseph Beuys'un Kişisel Miti*. İzlekler Sanat Dergisi, 5 Ocak 2017. Çeviri: Nur Karabek <http://izlekler.com/toplumsallik-ve-ruhsallik-arasinda-joseph-beuysun-kisisel-miti-liza-gasyuk/>
- HOLLINGSWORTH, Mary (2009). *Dünya Sanat Tarihi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- UZ, Ayfer ve Uz, Nurbiye (2018). *Eğitim ve Sanatta Yenilikçi Sıradışı Yönleriyle Joseph Beuys*. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, Cilt 5, Sayı 9, s.48-58

KIYAR, Neslihan (2010). *20.yüzyıl Sanatını Algılama Sorunsalı*. Doktora Tezi T.C. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-iş Eğitimi Bilim Dalı.

LYNTON, Nobert (1991). *Modern Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi

OĞUZ, Damla (2015). *1960-1980 Arası Değişen Doğa Algısı ve Sanatta Doğaya Yöneliş*. Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Sayı: 14, 67-76.

ŞAHİNER, R. (2008). *Sanatta Postmodern Kırılmalar ya da Modernin Yapıbozumu*. Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.

SAYGI, Sevil (2016). *Çağdaş Sanatta Doğa Algısı ve Ekolojik Farkındalık*. Marmara Üniversitesi Sanat- Tasarım Dergisi, 7, 7-13. <http://dergipark.gov.tr/marustd/issue/30399/328263> Erişim: 27. 11. 2018

YILMAZ, Mehmet (2012). *Sanatın Günceli Güncelin Sanatı*, 1. Baskı, Ankara: Ütopya Yayınevi.

YILMAZ, Mehmet (2013). *Modernden Postmodernizmde Sanat*. Ankara: Ütopya Yayınları.

Görsel Kaynakça

Görsel1: J.Beufs, *Ölü Bir Tavşana Yapıtlar Nasıl Anlatılır*, 1965, [http:// feymag .com /Haberler /Detay/ Sanat/ Joseph-Beufs-ve-Sanati](http://feymag.com/Haberler/Detay/Sanat/Joseph-Beufs-ve-Sanati), Erişim Tarihi: 08.02.2020, 13.25

Görsel 2:J.Beufs, *Ben Amerika'yı seviyorum Amerika da Beni*, 1974, <https://www.e-skop.com/skopbulten/joseph-beufs-saman-mi-sarlatan-mi/2677>, Erişim Tarihi: 08.02.2020, 13.25

Görsel3: J. Beufs, *Yağlı Sandalye*, 1964, <http://feymag.com/Haberler/Detay/Sanat/Joseph-Beufs-ve-Sanati>, Erişim Tarihi: 08.02.2020, 13.25

Görsel4: JosephBeufs, *7000 Meşe, Kassel*, 1982, [http: // www .gunleme .dersbelgeligi. com /joseph - beufs/](http://www.gunleme .dersbelgeligi. com /joseph - beufs/), Erişim Tarihi: 08.02.2020, 13.25